

O publicație necunoscută din 31 decembrie 1831 privitoare la reorganizarea justiției și comerțului în Moldova

Ioan Murariu

Regulamentele Organice ale Țării Românești și Moldovei au reprezentat, după expresia cunoscutului istoric Vlad Georgescu, "o curioasă și eclectică primă Constituție românească"¹. Necesitatea elaborării lor fusese înscrisă în textul Tratatului de pace ruso-turc de la Adrianopole din 2/14 septembrie 1829².

Textele Regulamentelor au fost redactate de două comisii de boieri (munteni și moldoveni) și trimise, pentru aprobare, Curții imperiale din Petersburg. Apoi, după îndelungi dezbateri în cele două Adunări Obștești Extraordinare de Revizie de la București și Iași, Regulamentele au intrat în vigoare la 1/13 iulie 1831 în Țara Românească, și la 1/13 ianuarie 1832 în Moldova³.

Regulamentele Organice aveau un conținut contradictoriu: pe de o parte prevedeau numeroase măsuri prin care se urmărea modernizarea instituțiilor Statului, iar, pe de altă parte, prevedeau scutirea boierilor de dări și sporirea, prin **nart**, a obligațiilor de clacă ale țăranilor clăcași⁴.

Regulamentul Organic al Moldovei avea 435 de articole⁵. Măsurile ce urmau a fi luate pentru modernizarea comerțului moldovenesc au fost înscrise în capitolul al V-lea, intitulat "**Reglement de comerție**", precum și în articolele 333⁶, 334⁷, 338⁸ și

¹ Vlad Georgescu, *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre* (ediția a II-a, revăzută și adăugită), Oakland California, U.S.A., 1989, p. 126-127.

² *Ibidem*, p. 126. Vezi și Ștefan Pascu, Liviu Maior, *Culegere de texte pentru Istoria României*, vol. I, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1977, p. 158.

³ Vlad Georgescu, *op. cit.*, p. 126. Vezi și *Istoria României în date* (sub conducerea lui Constantin C. Giurescu), București, Editura Enciclopedică Română, 1971, p. 174.

⁴ *Istoria României*, București, Editura Academiei, 1964, p. 947.

⁵ *Regulamentul Organic al Prințipatului Moldovei*, Iași, Tipografia: Institutul Albinei, 1846.

⁶ "Art. 333. Spre înlesnire și siguranța negoțului să va așeza un Tribunal de Comerțu în orașul Galații, alcătuit din trei fețe presustuitoare, dintre care prezidentul va fi boierul, neguțitorii mădulari ai acestui tribunal vor fi cei mai întâi, mai vechi și mai însămnați atât întru purtările cele bune, cât și întru știința rânduielilor și a iconomiei, iar în orașul Iași, după osăbit Așăzământ ce este, acel mai mare staroste de neguțitori va presustvui ca un cilen (?) în Giudecătoria ținutului în pricinile atingătoare de comerțu. Osăbit, în Focșani și în Botoșani, ca niște orașe de negoțu, să vor orându în fiește care câte doi neguțitori, seau târgoveți șăzători în acele orașe, și cu însușirile cerșute, pe care prezidentul Tribunalului ținutului îi va chiera de a să face și ei părtași la toate sesiile când să vor căuta pricini neguțitorești".

⁷ "Art. 334. Acest tribunal va giudeca toate pricinile atingătoare atât în îndatoririle și alcătuirile urmate între neguțitorii boltași (?) și bancheri, cât și de toate acturile de comerțu".

⁸ "Art. 338. Giudecătoria ținutului cu acei neguțitori (articolul 333) în orașele Iași, Focșanii și Botoșanii vor giudeca cu desăvârșire toate pricinile de comerțu care nu vor trece piste somă ce au valori de una mie cincii sute lei, iar Tribunalul Comerciului din Galați, până la somă de douăzeci mii lei".

340⁹. Articolele menționate mai sus cuprind doar prevederi generale cu privire la reorganizarea comerțului moldovenesc. Problemele de amănunt sunt înscrise într-o **Publicație** din 31 decembrie 1831, păstrată în Arhivele Naționale din Bacău, și încă nevalorificată de cercetători¹⁰.

Publicația a fost tipărită pe două pagini și semnată de "țitorul locului de mare logofăt, Constantin Conachi vornic", care, după cum se știe, a avut o importantă contribuție la redactarea Regulamentului Organic al Moldovei¹¹. Pe scurt, **Publicația** ne oferă următoarele informații:

1. În orașul Iași se va organiza o Judecătorie de Comerț formată din cinci persoane, dar la început va funcționa numai cu trei, din care doi boieri - unul având funcția de președinte - și un negustor fruntaș, cu bune purtări și cu temeinice cunoștințe profesionale.

2. La judecătoriile ținutale din importantele orașe comerciale Galați, Focșani și Botoșani, atunci când la procese vor fi "pricini neguțitorești", să participe și câte doi negustori sau târgoveți cu domiciliul stabil în acele orașe.

3. Pentru negustorii din târgurile mici, instanța de judecată va fi Judecătoria ținutului, iar apelurile vor putea fi făcute la "Giudecătoria neguțitorească din Eși".

4. La judecătoriile ținutale din Galați, Focșani și Botoșani, judecătorii, împreună cu cei doi negustori, vor judeca numai pricinile mici, de până la 1.000 de lei; Judecătoria de Comerț din Iași va judeca pricinile mai importante, de până la 5.000 de lei.

5. Împotriva hotărârilor luate de judecătoriile ținuturilor se va putea face apel la Judecătoria de Comerț din Iași, iar, de acolo, la ultima instanță, adică la Înalțul Divan.

6. Termenul (vadeaua) pentru recursul împotriva hotărârilor Judecătoriilor de Comerț din orașele Galați, Focșani și Botoșani va fi de 15 zile, iar termenul de apel de la Judecătoria de Comerț din Iași către Înalțul Divan va fi de trei luni.

7. Pricinile mici dintre locuitorii orașului Iași, adică cele legate de tulburarea liniștii publice, se vor judeca de către Judecătoria de Poliție Îndreptătoare.

8. Contractele cu diferiți meșteri se vor încheia la Poliție.

9. Ispravnicii de ținuturi vor avea în grijă executarea pedepselor cu închisoarea mai mici de 5 zile, date de Poliția Îndreptătoare.

10. Pentru greșeli mai mari, vinovatul va fi judecat la Judecătoria ținutului "fără de nici o prelungire".

11. Cei ce se vor considera nedreptățiți la judecată, vor putea depune jalbă la Judecătoria ținutului unde s-a petrecut infracțiunea, sau la Judecătoria Criminalicească din Iași.

⁹ "Art. 340. Giudecățile de comerț în Tribunalurile ținutale pomenite mai sus vor avea apelațiile lor la Divanurile de Apel respective, și de acolo la Divanul domnesc, iar giudecățile făcute în Tribunalul de Comerț din Galați vor avea apelație drept la Divanul domnesc".

¹⁰ Arhivele Naționale din Bacău, Colecția **Documente**, XCVII/3.

¹¹ Paul Păltânea, **Contribuția lui Costachi Conachi la redactarea Regulamentului Organic**, în *AIZAL*, XXXIV, 1997, p. 58.

12. Hotărârea luată de judecătoria după o astfel de jalbă va putea rămâne definitivă numai după o cercetare a Înalțului Divan, întărită și de semnătura domnului Moldovei.

Această reorganizare a justiției moldovenești a fost o urmare a aplicării principiului modern al separării puterilor în stat și s-a menținut în întreaga epocă regulamentară.

**Une publication inconnue du 31 décembre 1831 concernant
l'organisation de la justice et du commerce en Moldavie
Résumé**

L'auteur y analyse le contenu d'un document gardé aux Archives Nationales de Bacău. Le document en question contient le mode concret d'organisation de certains établissements publics et du marché intérieur de Moldavie conformément au Règlement Organique introduit le 1-er (13) janvier 1832.

Anexă

"Publicație

Logofeția cea Mare a Principatului Moldovii.

În urmarea noului Așezământ, se publică

Spre înlesnirea și siguranța negoțului, se va așeza în orașul Eșii o Giudecătorie de Comerț, alcătuită, mai cu vreme, de cinci mădulari, iar acum, deodată, de trei mădulari: adică, de doi boieri, dintre carii unul va fi prezident, și de un neguțitor din cii mai întâi, mai vechi și mai însămnați, atât întru purtările cele bune, cât și întru știința rânduielilor neguțitorești.

Asemenea și în orașele Galații, Focșenii și Botoșenii se vor rândui în fieștecare oraș câte doi neguțitori sau târgoveți, șezători în acele orașe, pe care prezidentul Giudecătoriei ținutului, când se vor căuta pricini neguțitorești, precum socoteli, comisioane, vecsele, falimenturi, și alte de acest feliu, îi va chema spre a s face și împărtăși la cercetarea pricinelor neguțitorești.

Pe la târgurile pe unde nu sânt dughene neguțitorești, se vor giudeca la Giudecătorie ținutului, iar apelațiile se vor îndrepta iarăș cătră Giudecătorie neguțitorească din Eși.

Giudecătorii ținutului în numitele trii orașe, cu acii doi neguțitori, vor hotărî cu desăvârșire toate pricinile de comerț care nu vor trece peste soma sau prețul de una mie lei, iar Giudecătorie de Comerț din Eși va hotărî cu desăvârșire până la soma de cinci mii lei.

Giudecățiile în pricini neguțitorești de pe la Giudecătoriile ținuturilor se vor apelarisi la Giudecătorie de Comerț din Eși, și, de acolo, la Înaltul Divan.

Vadelile de apelație asupra hotărârei Giudecătoriei de Comerț de pe la numitele orașe s-au așezat până la trii luni, cu aceasta înse ca ori care din amândouă părțile va voi a apelarisi, de îndată să fie volnic, și Giudecătorie neguțitorească să pue soroc de 15 zile spre înfătoșare, socotite acele 15 zile din ziua primirei chemărei, iar de la Giudecătorie de Comerț din Eși cătră Înaltul Divan va urma vadea apelației de trii luni, fără osebire.

Căutarea acestor pricini și desăvârșita hotărâre vor fi întocmai, după regulile publicate pentru pricinile cele politicești.

Giudecătorie de Poliție Îndreptătoare va giudeca toate micile pricini ce se întâmplă între lăcuiorii acelor mai de gios trepte a orașului Eșii, precum bătaii, sfezi, și alte pricini de acest feliu, care tulbură liniștea.

Contracturile închiete cu deosebiții meșteri, precum dulgheri, petrari, și alții de acest feliu, se vor adiveri de cătră Poliție.

Privighierea întru ale Poliției Îndreptătoare este încredințată pe la ținuturi ispravnicilor ocârmuitori, carii sânt însărcinați de a înfrâna acest fel de greșele, a căroră pedeapsă nu ar trece peste o închisoare de 5 zile.

Iar la întâmplare de greșele mai mari, vinovatul se va da în judecata Giudecătoriei ținutului, carii fără de nici o prelungire va cerceta vinovăția lui.

Oricine se va socoti obișnuit prin vre o faptă înrăutățită și nelegiuită, va putea porni jaloaba sa la Giudecătorie ținutului unde s-a întâmplat fapta, sau la Giudecătorie Criminalicească din Eșii, și a încredința prin dovezi neîndoitoare și prin viderat chip fapta înrăutățită, sau nelegiuirea pârâtului.

Hotărârile făcute de această Giudecătorie se vor pune în lucrare numai după cercetarea lor de către Înalțul Divan și întărirea lor de către Domnul.

Eșii, 31 decembrie 1831.

Țiitorul locului de mare logofăt, Constantin Conachi vornic".

